

Yaygın Bir Yanlış Algilama: “Âşık Paşa’nın Ulu Menzilleri”

Özer şenödeyici*

Özet: XIV. yüzyıl Türk edebiyatının önemli temsilcilerinden Âşık Paşa, Türk dilinin bu dönemdeki görünümünü kayıt altına alan Garîbnâme adlı eseriyle edebiyat tarihinde müstesna yerini almıştır. Akademik çalışmalarında, Âşık Paşa’nın, bu eserindeki kimi beyitleriyle -o dönemde bir benzeri bulunmayacak biçimde- Türkçeyi savunduğu ve övdüğu belirtilmektedir. Çalışmada bu iddiaların, beyitlerin yanlış anlaşılmasından kaynaklanan bir durum olduğu ve Âşık Paşa’nın Garîbnâme’de Türk dili övgüsüne lafzen yer vermediği ortaya konacaktır.

Anahtar sözcükler: Âşık Paşa, Garîbnâme, Türkçecilik, Türkçülük, tasavvuf

A Common Misconception Sensing: “ The Grand Halting Places of Asik Pasha, Ranges”

Abstract: Âşık Paşa who is the one of the major representatives of XIVth century Turkish literature has taken his exceptional place in history of literature with Garîbnâme which recorded the appearance of Turkish language in this period. In some academical works its stated that Âşık Paşa had defended and praised Turkish language in a form that has no similar at that time. In this study it will be exposed that these claims are situation resulting from misunderstanding and Âşık Paşa doesn’t place the praise of Turkish language in Garîbnâme.

Key Words: Âşık Paşa, Gârîbnâme, prufying Turkish of foreign words, Turkism, sufism.

---

* Yrd. Doç. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ozersenodeyici@gmail.com

Çalışmada; Âşık Paşa¹ söz konusu edildiğinde, onun Türk dili savunuculuğuna delil olarak getirilen -meşhur-:

Türk diline kimsene bakmaz-ıdı
Türklere hergiz gönül akmaz-ıdı

Türk daği bilmez-idi ol dilleri
İnce yolu ol ulu menzilleri

beyitlerinin, birçok kaynakta gerçek anlamından farklı yönde değerlendirildiğini ispatlanmaya çalışılacaktır. Konuya eğilmenin zorunluluğuna ve yanlış kanaatin yaygınlığına delâlet etmesi açısından, bu beyitleri konu alan, onu referans gösteren ya da onu açıklayan akademik kitaplar, edebiyat tarihleri ve makalelerden bazı alıntılar yapmak uygun görülmüştür²:

►“*Bir milletin dilini öğrenmenin o millete karşı gönül yakınlığı uyandırdığına da dikkat ve nüfuz eden Paşa, edebiyatta Türkçe kullanmayışın, Türklerin de sevilmesine mâni olduğunu belirtir. Paşa’ya göre bunda o kadar ileri gidilmiştir ki Türkler dahi kendi dillerini bilmemek; Türkçe ile ne ince ve ne yüce eserler verilebileceğini akıl edememek durumuna düşmüşlerdir* (Banarlı, 1998: 381).”

►“*Eserini Türk milleti için yazar. Türkçenin o devirde hor görüldüğünü, her dilin araştırılıp incelendiğini, öteki dillerde eserler verildiğini, Türk dili ile kimsenin ilgilenmediğini, bu durumu Türk milletinin de bilmediğini ve Garîb-nâme adlı eserini bunun için yazdığını, böylece Türklüğün kendi dilinde eserler okuyup hikmetlere ulaşmasını ve mahrum kalmamasını ister* (Yavuz, 2000: 13)³.”

►“*Kendi dışındakilerin bir millete ilgi duyması, gönül bağı ile bağlanması, her şeyden önce o milletin dilinin saygınlığı iledir. Bir millet ki kendi dilini dahi bilmez, kendi dilinde yazmaz, öyleyse insanını kâinatı ve Tanrı’yı algılaması da ‘ince yolu’ ve o yolun duraklarını bilmesi de olmaz* (Keskin, 2001: 45).”

1 1272 yılında Kırşehir’de doğmuştur. Asıl adı Ali’dir. 1332 yılında vefat etmiştir. Garîbnâme haricinde, bu esere dâhil edilmemiş olan Fakrnâme, Vâsıf-ı Hâl, Hikâye, Kimyâ Risalesi gibi küçük eserleri ve gazelleri bulunmaktadır. Türk tasavvuf edebiyatının ilk temsilcilerindendir (bkz. Yavuz, 2003: 29-39).

2 İlgili alıntılar, tesadüfî bir seçme ile aktarılmışlardır.

3 Alıntı, eserin Kültür ve Turizm Bakanlığı sitesindeki dijital nüshasından alınmıştır, bkz: <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/dosya/1-275439/h/garib-name.pdf> [21.10.2011]

► “... beyitleriyle, münevver sınıf arasında Türkçenin ne kadar ihmal ve terk edilmiş olduğunu göstermeye çalışmış; Türklerin kendi dillerini bıraktıklarını, Türkçe’deki güzellikleri ve incelikleri ihmal ettiklerini dile getirmiştir (Uludağ, 2009: 303).”

► “... Aşağıdaki parçada görüldüğü üzere Âşık Paşa, eserini bilerek ve isteyerek Türkçe yazmış, Farsça ve Arapça gibi Türkçenin de ince manâlar ifade edebileceğini ispatlamak istemiştir. Türkçülük ve Türkçecilikte ısrar ve titizlik göstermesi, Âşık Paşa’nın ayrı ve çok değerli bir özelliğini teşkil etmektedir... Âşık Paşa, idealist mutasavvıf bir şeyh olarak yalnız bir sade dil uygulayıcısı değil aynı zamanda, Türkçenin şuurlu, bilgili bir davacıdır.” (Kabaklı, 1990: 316).

► “Kimse Türk diline değer vermez, Türklere asla muhabbet duymazdı, Türklerin kendileri dahi, kendi dillerine değer vermez, ince ve uğraşlı bu dili iyi kullanmazlardı (Ungan, 2008: 307).”

► “Bu dörtlükte Türklerin daha 14. yüzyılın sonlarında birbirlerini sevmedikleri ve kendi dillerine itibar etmedikleri, Türkçenin inceliğinden ve de güzelliğinden habersiz oldukları ifade edilmiştir (Mustafa Yılmaz, tarihsiz: 2)⁴.”

Alıntılarda görüldüğü üzere, beyitlerde Türk diline gerekli ilginin gösterilmediğinden yakınıldığı, Türklerin kendi dillerine önem vermediğinin, hatta onu terk ettiğinin ifade edildiği görülmektedir. Bunun nedeni olarak ise, Türklerin dahi kendi dillerinin güzelliklerini ve inceliklerini bilmemeleri gösterilmiştir. Âşık Paşa’nın, bu tespitleri ile Türkçenin savunuculuğunu yaptığı ve devrinin çok ilerisinde görüşler ifade ettiği de akademik çalışmalarda vurgulanan bir husus olmuştur.⁵ Eserde, yukarıdaki beyitlerin de geçtiği, Türk dili hakkındaki kanaatlerin yer aldığı kısım, bağlamın doğru tespit edilebilmesi amacıyla, aşağıya alıntılanmıştır (Yavuz, 2000: 943-954):

Kim alursa bu kitâbı yâdına
İre cümle ma’ ninüñ bünyâdına

Gerçi kim söylendi bunda Türk dili
İlla ma’ lum oldu ma’ nî menzili

4 Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Merkezi’nin makale veri tabanından alıntılanmıştır, bkz: http://turkoloji.cu.edu.tr/YENI%20TURK%20DILI/mustafa_yilmaz_dunden_bugune_turkcemiz.pdf [21.10.2011]

5 Bu düşüncelerin bir neticesi olarak ilgili beyitler, Âşık Paşa’nın Kırşehir’deki türbesinin giriş kapısında uzunca yıllar bir mermer levha üzerinde, merhumun kabrine gelenleri karşılamıştır. Restorasyondan sonra bu levha girişten kaldırılmıştır.

Çün bilesin cümle yol menzillerin
Yirmegil sen Türk ü Tâcîk dillerin

Ꞑamu dilde var-ıdı zabt u uşul
Bunlara düşmiş-idi cümle 'uķul

Türk diline kimsene bakmaz-ıdı
Türklere hergiz gönül aķmaz-ıdı

Türk daħi bilmez-idi ol dilleri
İnce yolu ol ulu menzilleri

Bu kitâb anıñ için geldi dile⁶
Kim bu dil ehli daħi ma' nî bile

Türk dilinde ya' ni ma' nî bulalar
Türk ü Tâcîk cümle yoldaş olalar

Vemâ erselnâ min-resûlin illâ bi-lisâni ķavmihi 14/4

Yol içinde birbirini yirmeye
Dile bakup ma' niyi ħor görmeye

Tâ ki maħrûm ķalmaya Türkler daķı
Türk dilinde añlayalar ol Ĥaķ'ı⁷

Âşık Paşa, alıntılanan beyitlerinde gerçekten Türkçeyi övmüş müdür? Böyle yaparak devrinin Türkçeyi hor gören telâkkisine meydan okumuş, böylece Türk dilinin savunuculuğunu yapmış mıdır? Bu şekilde, dönemi için oldukça ileri, Türkçeci bir tavır sergilemiş midir? Aşağıda sunlan deliller ve yapılan izahlar yoluyla öyle olmadığı söylenebilir.

6 Matbu neşirde “Bu Ėarîb-nâme anın geldi dile” biçimindedir. Ancak “anın” okunan sözcüğün bu hâliyle bir anlam teşkil etmemesi nedeniyle Millî Kütüphane Yazmaları 06 Mil Yz B 1024 numarada kayıtlı nüshadaki biçimi kabul ettik. Eserin isminin “Ėarîbnâme” olduğu da bu beyte istinat eden bir tespittir.

7 Metnin nesre aktarımı: Bu kitabı kim hatırıma getirirse, bütün manânın esasına erer. Burada Türk dili söylenmesine rağmen, manâ menzili malûm olmuştur. Bütün yol menzillerini bildiğin için, Türk ve Tacik dillerini kötöleme. Bütün dillerde kanun ve nizam vardı. Bütün akıllar bunlara ilgi göstermişti. Türk diline kimse bakmazdı. Türklere gönül asla meyletmezdi. Türk de o dilleri; ince yolu, o ulu menzilleri bilmezdi. Bu kitap, bu dili konuşanların da manâ öğrenmesi için dile geldi. Yani Türk dilinde manâ bulsunlar, Türk ve Taciklerin hepsi yoldaş olsunlar. (Ayet: Onlara apaçık anlatabilsin diye, her peygamberi kendi halkının diliyle gönderdik.) Yol içinde birbirini kötölemesin, dile bakıp manâyı hor görmesin. Öyle ki Türkler dahi mahrum kalmasınlar, o Allah'ı Türk dilinde anlasınlar.

Çalışmamızın çıkış noktasını, söz konusu ifadenin, ait bulunduğu yerdeki bağlamla çelişmesi oluşturmuştur. Âşık Paşa, ilgili beyitlerin de geçtiği Garîbnâme’nin bitiş bölümünde, Türkçeyi övdüğü düşünülen “İnce yolu ol ulu menzilleri ” sözleri dışında bir övgü ifadesi kullanmaz -Bu sözler de Türkçe hakkında kullanılmamıştır-. Üstelik “Gerçi kim söylendi bunda Türk dili”, “Yirmegil sen Türk ü Tacik dillerin”, “Türk diline kimsene bakmaz-ıdı / Türklere hergiz gönül akmaz-ıdı”, “Kim bu dil ehli daği ma‘nî bile”, “Türk dilinde ya‘ni ma‘nî bulalar”, “Dile bakup ma‘niyi hor görmeye” ifadeleri övgüden ziyade, eserin Türkçe yazılma nedenini ve mazeretini dile getirmektedir. Şair, bu ifadelerin arasında “Türk daği bilmez-ıdı ol dilleri / İnce yolu ol ulu menzilleri” sözlerini sarf ederek ana diline haksızlık yapıldığını düşünmüş, onu yüceltmek gereği mi duymuştur?

İlgili beyitteki ifadelerde, Türk dili hakkında söylendiği varsayılan “ince yol, ulu menzil” övgüleri üzerinde durmak gerekir. Bu övgüler, Türk dili için sarf edildiyse, “dil” ve “menzil” sözcükleri neden çoğuldurlar? Bu soruya cevap olarak, Türkçenin lehçelerinin -Türk ve Tacik boylarının dili şeklinde- ayrı birer dil olarak kabul edildiği söylenebilir. Ancak bu açıklama yetersiz, daha doğrusu bağlam dışı kalır. Söz konusu iki beyitten önceki beyte bakıldığında Âşık Paşa’nın, “ince yol”, “ulu menziller” olarak atıf yaptığı diller hakkında da fikir sahibi olabiliriz:

Ꞑamu dilde var-ıdı zabt u uşul
Bunlara düşmiş-ıdı cümle ‘uğul

(Her dilde kural ve nizam vardı. Bütün akıllar bunlara ilgi göstermişti.)

Türk diline kimsene bakmaz-ıdı
Türklere hergiz gönül akmaz-ıdı

(Türk diline kimse bakmazdı. Türklere gönül asla meyletmezdi.)

Devam eden beytin günümüz Türkçesindeki karşılığına dikkat edildiğinde, “ol diller” ile kastedilenin, “zabt u uşul”ü olan ve bütün akılların üzerinde mesai sarf ettiği -diğer- “kamu diller” olduğu anlaşılabilir:

Türk daği bilmez-ıdı ol dilleri
İnce yolu ol ulu menzilleri

(Türk de o dilleri, yani ince yolu o ulu menzilleri bilmezdi.)

Bu sözleri Âşık Paşa’nın Türkçe savunuculuğuna ve Türkçeyi öven millî hassasiyetine delil olarak getiren araştırmacılar için beyitte, “ol diller”, “ince yol”, “ulu menzil” ibarelerinin işaret ettiği kavram, bir önceki beyitteki “Türk

dili” terkididir⁸. Burada, “dahi” sözcüğünün fonksiyonu yanlış olarak “Türk dahi / bile Türk dilini bilmezdi.” anlamına vücut verecek biçimde algılanmıştır. Ancak cümlelerin günümüzdeki tam karşılığı “Türk de o dilleri bilmezdi.” biçimindedir. Bu durumda “ince yol” ve “ulu menziller” övgülerine muhatap olan “diller”, “Türk dili” olmaktan çıkmaktadır. Âşık Paşa, yukarıdaki üç beytinde tam olarak şunları söylemektedir: “*Bütün dillerde kanun ve nizam vardı. Çünkü akıllar bu diller üzerine mesai sarf etmişlerdi. Türk diline ise kimse bakmazdı. Türkleri kimse sevmezdi. Türk de o dilleri, yani ince yolu ve o ulu menzilleri bilmezdi.*” Bu izahlar neticesinde, söz konusu övgülerin muhataplarının, o dönemin popüler dilleri Arapça ve Farsça olduğu sonucuna varılabilir⁹. Türklerin Arapça ve Farsçayı bilmemelerinden ötürü hayıflanana Âşık Paşa, bu nedenle eserini Türkçe yazdığını ifade etmektedir.

Bu tutum, Garîbnâme’nin yazıldığı dönem için pek de yadırganmaması gereken bir durumdur. M. Fatih Köksal’ın konu hakkındaki tespiti, Âşık Paşa’nın da dönemindeki diğer sanatkârlar gibi “niçin Türkçe yazdığı” sorusuna / töhmetine yukarıdaki beyitlerle mukabele ettiğini göstermektedir: “Türkçeye rağbetin olmadığı, bırakın rağbeti, yazarının Türkçe yazmaya mecbur kaldığını, yoksa yazmayacağını beyan ettiği, Türkçe yazdığı için okuyucudan adeta özür dilediği onlarca eser adı saymak mümkündür (2006: 239).” Kanaatimizce Garîbnâme de bu eserlerden sadece biridir. Bahsi geçen tutumu ispatlaması açısından, Firişteoğlu’nun Hidayetnâme adlı eserinin girişinde sarf ettiği sözleri alıntılama uygun olacaktır: “*În risâle ber-zebân-ı Türki bünyâd kerde şüd. Ez-berây-ı ân ki tâlibân-ı in buğ’a ber-zebân-ı Fârsî rüsûh-ı tamâm ne-dâştend (Şenödeyici, 2009: 112).*”¹⁰ Âşık Paşa’nın, Türk ve Taciklerin kendi dillerinde Hakk’ı anlamaları, ondan mahrum kalmamaları için eserini Türkçe yazdığını; eserinin diline bakıp da içindeki anlamın hor görülmemesi gerektiğini ifade ettiği beyitleri de bu bağlamda değerlendirilmelidir. Cevdet Kudret, ilgili beyitlerle Türkçenin övülemeyeceğini tespit etmiş; ancak “Türklerin dahi kendi dillerini bilmediği” hatasını yinelemiştir: “... sözleriyle, o güne değin ne yabancıların, hatta Türklerin Türkçeye önem vermediklerinden yakını; ne var ki biraz aşağıda, Türklerin kendi dillerinde Tanrı’yı anlamaları, bundan yoksun kalmamaları için Garîbnâme’yi yazdığını ve ‘dile bakıp anlamı hor görmemek’ gerektiğini söyleyerek, kendisi için ‘anlam’ın dilden daha önemli olduğunu bildirir; böylece Türk diliyle yazmak zorunda kaldığından ötürü, o çağın aydın

8 Bu noktada, eski yazıda “ulu” ve “ölü” sözcüklerinin tamamıyla aynı biçimde (اولو) imlâ edildiklerine de değinmek gerekir. Eğer Türk dili, Türkler tarafından dahi bilinmiyorduyorsa, “ulu menziller”in, “ölü menziller” okunması gerekmez mi?

9 E.J.W. Gibb, Osmanlı Şiir Tarihi’nde, Âşık Paşa’nın “ol diller” ile Arapça ve Farsçayı kastetmiş olduğunu, bu mısraya ait bir dipnotla özellikle belirtir (Gibb, 1999: 123).

10 “Bu risaleyi Türk dili üzerine bina etmemin nedeni, bu ülkedeki taliplerin Farsçaya tam anlamıyla vâkıf olmayışlarıdır.”

okuyucusundan üstü kapalı olarak adeta özür diler (1995: 258-259).”

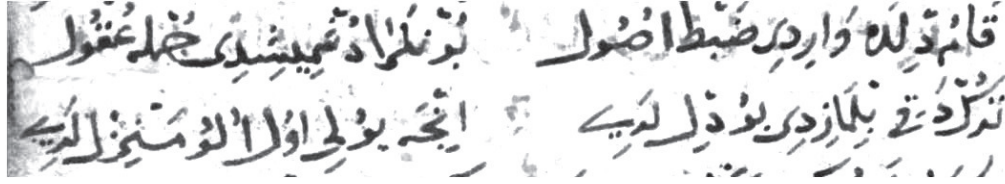
Âşık Paşa, eserine yöneltilecek ithamlara, Türkçe kullanmak zorunda kaldığı ve bu nedenle de estetikten ödün verdiği cevabını vermektedir. Ondan bahseden XVI. asır tezkirecisi Latîfi, Âşık Paşa’nın eserindeki estetik kusurlara farklı bir bakış açısı getirir. O’na göre, Âşık Paşa’nın şiiri nazik, renkli ve sanatkârane olmaktan uzaktır. Çünkü mutasavvıf şairler, halkın beğenisine hitap edecek sanatlara ve hayallere temayül etmezler. Onlar, şiirlerini övünmek ve şöhrat bulmak için yazmadıklarından, sözleri süslemekten imtina ederler¹¹: “İrād-ı nazmı reng ü edâda ol kadar nâzûk ü rengin ve teklîf-i tasannu‘a karîn degildir. Bu şerâyiṭ-ı şîve-i şâ‘irâna ri‘âyet olunmaduğın ‘adem-i kudrete ḥaml olunmaya ki nuḫamâ-i ehlu’llâh nazmında ḳabûl-i ḫalk için tasannu‘ u taḫayyül ḳaşd itmezler. İftihâr u iştihâr için tezyîn-i ‘ibârât u elfâz ve şanâyi‘-i bedâyi‘-perdâz aḡrâz-ı menâfi‘ için aḡrâzdan i‘râz iderler (Canım, 2000: 119).” Latîfi’nin düşünceleri, Garîbnâme’ye sonraki asırlarda nasıl bakıldığını ortaya koymasından önemlidir. Latîfi, eseri nazik, renkli ve sanatlı bulmamaktadır. Bu ifadeler, XVI. yüzyıl klâsik Türk şiirinin zirve isimlerini okumuş; fakat Türk dilinin önceki asırlarda, edebî bir yazı dili olmak için verdiği mücadeleden habersiz bir kimsenin tespitlerini yansıtmaktadır. Türk dili, farklı bir dünyayı ve farklı estetik değerleri ifade edebilmek için Âşık Paşa’dan Latîfi’ye gelinceye dek şekillenmiş; bu arada halk da daha önce anlamadığı birçok yabancı sözcüğe aşina olmuştur. Latîfi, Türklerin yazılı bir edebiyat dönemine geçişteki sancıklarından, ellerinde işlenmiş ve bu suretle olgunlaşmış bir edebî yazı dili bulunmayan sanatkâr ruhların, yeni ve farklı bir dünya görüşünü ifade ederken yaşadıkları sıkıntılardan habersizdir. O, Garîbnâme’nin estetik yoksunluğunu tespit etmiş, bunun nedenini de, ehlullahın, eserlerini halka beğendirme kaygısı taşımamalarına bağlayarak onun “niçin hor görülmemesi gerektiği”ne farklı bir bakış açısı getirmiştir.

Türk dili ve edebiyatının önemli şahsiyetlerinden sayılan bir kimsenin, yanlış algılama sonucu, şöhretine yakışmayacak sözleri ile birlikte anılması tezat oluşturmaktadır. Düşüncelerini öğretmek ve yaymak amacıyla olan bir mutasavvıf, eserini hitap ettiği zümrenin anlayabileceği şekle sokmak zorundadır. Garîbnâme, bu nedenle Türkçe yazılmıştır. Ancak, onun Türkçe yazılmış olması, Âşık Paşa’nın “nazik, renkli, teklîf-i tasannu‘a karîn” şiirler ortaya koyması önündeki tek engel değildir. Eserin, tasavvufî mevzuları izah

11 Latîfi’nin bu tespitlerine Gibb de eserinde yer verir: “Doğu âlemi için son derece önemli olan bu belâgat unsurlarının olmayışını göz önünde bulunduran Latîfi, Allah dostlarının, insanların beğenisini kazanmak için şiirlerinde oyunlara ve hayallere önem vermedikleri gibi şöhrat için ifadelerini süslemeye de çalışmadıklarını söyler (Gibb, 1999: 125).”

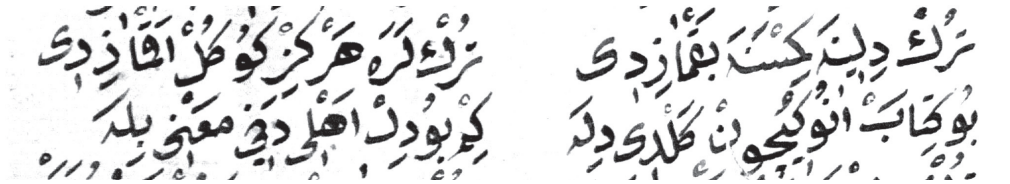
eden didaktik üslûba sahip olması da Latîfî'nin dikkat çektiği zaafllara yol vermiştir. Fuat Köprülü, bu tespiti şu cümleleriyle ifade etmiştir: “Gülşehrî’de gördüğümüz sanat ve güzellik endişesine Âşık Paşa tamamıyla yabancısıdır. Anadolu’nun nüfuzlu bir sufi ailesine mensup olması ve eserlerinin didaktik mahiyeti, şöhretini -fakat bir şair değil, sade bir mutasavvıf sıfatıyla- asırlarca yaşatmıştır (1981: 347).”

-Şuurlu- Türkçülük ve Türk dili hassasiyetine timsal gösterilebilecek kimi uygulamalar, Garîbnâme’nin müellifinde değil, müstensihlerinde bulunabilir. Âşık Paşa’nın söylediklerine katılmayan müstensihlerden bir kısmının, şairin eserini neden Türkçe yazdığı hususundaki sözleri içinde, hoşlanmadıkları bazı beyitleri atladıkları görülmektedir. Muhtemelen, mensubiyeti “Türk” olan müstensihlerce gösterilen hassasiyet, esere hürmetsizliği göze alarak bu sözlerden bazılarının sansürlenmesi sonucunu doğurmuştur. Sözgelimi, 06 Mil Yz B 1024 numaralı yazmadan aşağıya alıntılanan kısımda “Türk diline kimsene bakmaz-ıdı / Türklere hergiz gönül akmaz-ıdı” beytinin şuurlu bir şekilde esere dâhil edilmediği iddia edilebilir.

06 Mil Yz B 1024 - 260b (Türk diline kimsene bakmaz-ıdı... beyti eksik)

Yine aynı düşüncelerle, aşağıdaki beyitlerin arasından, “Türk daği bilmez-idi ol dilleri” mısraının geçtiği beyit çıkarıldığı söylenebilir.

06 Hk 331 - 286b (Türk daği bilmez-idi ol dilleri... beyti eksik)

Durum böyleyken, “Türklerin Arapça ve Farsça bilmemelerinden ötürü Garîbnâme’nin Türkçe yazıldığını söyleyen beyitlerde Türk dilinin övüldüğü sonucuna nasıl ulaşılmıştır?” sorusu akla gelmektedir. *Kanaatimizce ilgili beyit, Âşık Paşa’nın, döneminde Türk dili ve edebiyatı hususunda yerine getirdiği önemli misyonun bir yansıması olarak düşünülmüş; bu nedenle de yanlış algılanmıştır.*

Kendilerinden önceki araştırmacıların sözlerine hürmeten, onlardaki hatalı bakış açısını aynen aktaran diğer araştırmacıların da katılımıyla, Türk dilini öven tarihsel bir kaynak arandığında, Âşık Paşa’nın beyitlerine başvurulmuş; neticede akademik bir mite vücut verilmiştir.

Âşık Paşa, Türkçe ve Türklük adına önemli bir eser ortaya koymuş, ancak Türkçe övgüsüne Garîbnâme’de lafzen yer vermemiştir. Bu çalışmada yapılan düzeltmeler ve ortaya konan tespitler, Âşık Paşa’nın edebî kişiliğine, hele hele Türk dilinin ve edebiyatının mükemmeliyetine bir hâlel getirmez. Bu mutasavvıf şair, inandığı akideleri Anadolu topraklarının yeni hâkimi olan Türklere öğretmek kaygısıyla yazdığı Garîbnâme’de, Arap ve Fars belâgat kurallarını henüz hazmedememiş bir dille, didaktik bir eser vücuda getirmiş, Türk dilinin o günkü durumunu kayıt altına alarak önemli bir hizmette bulunmuş ve Türkçe hakkında örnek değil ibret alınması gereken bazı mısralara da imza atmıştır. Yapılacak yeni çalışmalarda, bahsi geçen yanlış algılamanın devam ettirilmemesi gerekmektedir.

Kaynaklar

- Âşık Paşa, *Garîbnâme*, Ankara Millî Kütüphane Yazmaları: 06 Mil Yz B 1024.
- _____, *Garîbnâme*, Ankara Millî Kütüphane Yazmaları: 06 Hk 331.
- Banarlı, Nihat Sami (1998), *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi I*, İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Canım, Rıdvan (2000), *Latîfi / Tezkiretü’ş-Şu‘arâ ve Tabsıratü’n-Nuzamâ*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Gibb, E. J. Wilkinson (1999), *Osmanlı Şiir Tarihi I-II*, (Çev.: Ali Çavuşoğlu), Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kabaklı, Ahmet (1990), *Türk Edebiyatı II*, İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.
- Keskin, Mustafa (2001), “Türkçeci Bir Bilge Önder Şeyh İbrahim Tennurî”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11: 39-60.
- Köksal, M. Fatih (2006), “Divan Şiirinde Türk”, *Journal of Turkish Studies - Türkoloji Araştırmaları*, Prof. Dr. Orhan Okay Özel Sayısı, 30/II: 231-269.
- Köprülü, Fuat (1981), *Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Solok, Cevdet Kudret (1995), *Örneklî Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Şenödeyici, Özer (2009), “Hurufiliği Ön Yargıdan Arındırmak Bağlamında Feriştioğlu’nun Hidâyetnâme’sinin Tedkiki ve Neşri”, *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 3: 87-146.
- Uludağ, Erdoğan (2009), “Dilde Sadeleşme ve Türkî-i Basît Hakkında Düşünceler”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 4/5: 292-329.

- Ungan, Suat (2008), “Türkçenin Yazı Dili Oluşum Sürecinde Karşılaştığı Bazı Tutumlar”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20: 299-316.
- Yavuz, Kemal (2000), *Âşık Paşa / Garîbnâme*, (4 cilt), Ankara: TDK Yayınları.
- _____ (2003), “Âşık Paşa”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 13: 29-39.

İnternet Kaynakları:

- <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/dosya/1-275439/h/garib-name.pdf> [21.10.2011]
- http://turkoloji.cu.edu.tr/YENI%20TURK%20DILI/mustafa_yilmaz_dunden_bugune_turkcemiz.pdf [21.10.2011]